

СОЦІАЛЬНІ РЕАЛЬНОСТІ В ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

УДК 316.42: 316.728

Мурадян, О., Яшкіна, Д. (2021). Дослідження життя соло в країнах Північної та Південної Європи. *Соціологічні студії*, 1(18), 49–57. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2021-01-49-57>

Дослідження життя соло в країнах Північної та Південної Європи

Олена Мурадян –

*кандидат соціологічних наук, доцент,
декан соціологічного факультету,
Харківський національний університет
ім. В. Н. Каразіна*

Olena Muradyan –

*PhD in Sociology, Associate Professor,
Department of Political Sociology, Dean
of the School of Sociology, V. N. Karazin
Kharkiv National University, Ukraine.
E-mail: o.s.muradyan@karazin.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0990-9635>*

Дар'я Яшкіна –

*аспірантка соціологічного факультету,
Харківський національний університет
ім. В. Н. Каразіна*

Daria Yashkina –

*PhD student in Sociology, School of
Sociology, V. N. Karazin Kharkiv National
University, Kharkiv, Ukraine.
E-mail: yashkinadarya96@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4454-4455>*

DOI: 10.29038/2306-3971-2021-01-49-57

Received: May, 2021

1st Revision: May, 2021

Accepted: June, 2021

У статті розглянуто феномен життя соло, який набуває популярності по всьому світу й соціокультурній специфіці якого приділено не так багато уваги, хоча суттєвий вплив останньої на формування стилю життя є безсумнівним. Проведено аналіз досліджень життя соло в Північній та Південній Європі з огляду на те, що для країн Північної Європи характерний більший прояв цінностей самовираження, і враховуючи, що за релігійним спрямуванням Південна Європа видається більш католицькою. За результатами аналізу зроблено висновок, що, попри те, що кількість людей, які обирають проживання соло, різниться по всій Європі, особливий контраст відчувається між Півднем і Північчю Європи. Такий контраст спричинений декількома факторами: економічна стабільність на Півночі значно вища й люди можуть дозволити собі проживання наодинці. Контраст також є між вкоріненням сімейної традиції в суспільствах: у суспільствах Півдня завдяки католицькій традиції сім'я посідає перше місце та норми й цінності зберігаються для поколінь і досі.

Ключові слова: соціальна зміна, стиль життя, життя соло, Північна та Південна Європа.

Muradyan Olena, Yashkina Daria. A Study of Solo-Living in the Countries of Northern and Southern Europe. Despite the growing popularity of the solo-living phenomenon around the world, the authors note that its socio-cultural specificity is not much emphasized, although it has a great influence on the formation of lifestyle. The article analyzes the research of solo life in different European countries. Based on the results of the analysis, the authors conclude that despite the fact that the number of people who choose to live solo varies across Europe, the greatest contrast is observed between the South and North of Europe. This is primarily due to the fact that the countries of Northern Europe are characterized by a greater manifestation of the values of self-expression and in terms of religion, Southern Europe is more Catholic. The contrast is due to several factors: economic stability in the North is much higher, giving people the opportunity to live alone. The contrast is also caused by the rooting of the family

tradition in societies: in the societies of the south, thanks to the Catholic tradition, the family comes first and the norms and values are preserved for generations. For the Nordic countries, it is more typical to leave the parental home early and have a weak connection with the family. Friends for Nordic youth act as an alternative to the family. Such an early transition to independent life for young people makes it impossible for long-term economic dependence on parents in Southern countries. It will be easier for countries with developed economies to adjust their social policies concerning solo-livers, but, as we can see, not all countries, even those with developed economies, control this process.

Key words: social change, lifestyle, solo-living, Northern and Southern Europe.

ПОСТАНОВКА НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ, АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тенденція до зростання кількості людей, які проживають наодинці; тих, котрі відкладають утворення сім'ї, та тих, які тривалий час перебувають у статусі «одинак», розповсюджується по всьому світу: про це свідчать як світові дослідження, так і дані переписів різних країн різних регіонів. Так, ще у 2016 р. у Канаді відсоток домогосподарств з однієї людини був 28,2 (The Daily, 2017), в Австралії у тому самому році – 24,4 % (AIFS, 2020). У 2017 р. такі домогосподарства переважали серед інших типів домогосподарств Німеччини й становили 37,9 % від загальної кількості (GfK, 2018). Кількість домогосподарств з однієї людини в Сполучених Штатах Америки у 2020 р. – 34,9 % (Statista, 2020). За даними 2019 р., з однієї людини складалося 39 % домогосподарств (Eurostat, 2020). Найбільша кількість таких одинаків проживає в Європейському Союзі та країнах Азії (Muradyan, Yashkina, 2020).

Кількість домогосподарств з однієї людини надає лише статистичну інформацію, але разом зі зростанням кількості таких домогосподарств набувають актуальності нові питання соціальної політики – соціальних потреб людей, котрі проживають наодинці. Задля виокремлення й розв'язання цих проблем потрібно розуміти соціально-демографічний портрет, особливості життя, стилі життя цих людей тощо. Цього питання стосується досить багато досліджень по всьому світу, особливо актуальними є питання проживання наодинці старшого покоління (Reher, Requena, 2018; Gu, Feng, Yeung, 2018), оскільки саме вони становлять більшість цієї групи. Проте з розвитком процесів індивідуалізації в сучасному світі проживання наодинці розповсюджується по всіх вікових категоріях та стає широким полем для соціологічних, психологічних і міждисциплінарних досліджень.

Зауважимо, що мотиви, поведінка й способи життя людей, які проживають наодинці, залежать не лише від віку, статі, попереднього досвіду (розлучення, смерть партнера, відсутність партнера в минулому й ін.), але й від соціокультурного середовища. У рамках цього дослідження пропонуємо звернути увагу на Європейський регіон та дослідити, як там розглядаються люди, які обрали (вимушено чи ні) життя соло. Такий розгляд може бути цікавим із декількох причин: Європа нараховує найбільшу кількість домогосподарств, що складаються з однієї людини; дослідження пізнього модерну та індивідуалізаційних процесів почалися саме в Європі, яка вважається центром процесів модернізації; сама Європа є досить різномірною та має різні культурні й релігійні особливості.

1. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Як уже зазначено, у рамках тематики домогосподарств, що складаються з однієї людини, нас цікавить саме соціальний, а точніше – соціологічний аспект. Досліджуючи таке життя соло з цього погляду, базовим теоретичним напрямом вважаємо теорію індивідуалізації (У. Бек, Е. Бек-Гернштейн, З. Бауман, Е. Гідденс). Унаслідок розвитку процесів індивідуалізації індивід може обирати свій життєвий шлях поза шлюбом, поза сім'єю та взагалі сам на сам із собою. Цю тематику найбільш комплексно зараз розглядають такі дослідники, як Дж. Сімпсон, Б. Депауло, Е. Кляйненберг, К. Лахард, Ф. Васофф, Е. Кіслев й ін. Центральними в їхніх працях виступають ідеї щодо того, що категорія людей, які проживають соло, є досі стигматизованою (так, життя соло часто пов'язують із самотністю, хоча дослідження демонструють, що не завжди самотня людина мешкає наодинці, та відчуття самотності може бути і в одруженої людини, і в людини, яка мешкає поруч із багатьма родичами), мало дослідженою та заслуговує на більшу увагу, оскільки така група є більш соціально активною, має суттєвий вплив на державну політику через свою активність і чисельність, має потреби, які слід враховувати.

Зауважимо, що дослідження людей, які обирають стиль життя соло, доволі часто супроводжуються плутаниною в дефініціях: життя соло в цьому випадку становить стиль життя індивіда, у якому на меті не стоїть створення власної сім'ї в близькій перспективі. Такий стиль життя передбачає проживання наодинці, але в це дослідження будуть включені кейси проживання з батьками.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Мета статті – аналіз досліджень регіональних особливостей соціального життя одинаків як прояву процесів індивідуалізації в країнах Європи. Відповідно, **завдання** праці – розгляд досліджень стосовно життя соло в різних країнах Європейського континенту та визначення їхньої соціокультурної специфіки.

3. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ, ОБҐРУНТУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

У європейському контексті життя соло найбільш детально розглядає дослідник Е. Кіслев. Перше, треба відзначити, що *singlehood* – це основне поле його наукових досліджень, а головна його ідея полягає в тому, що до одинаків у сучасному світі ставляться досить упереджено: так, наприклад, поширеним є стереотип про те, що люди, які живуть соло, більш самотні, ніж «сімейні», та не можуть бути щасливими без родини. Задля аналізу цього факту з наукового погляду Е. Кіслев проаналізував дані європейського соціального дослідження (хвилі з 2002 до 2014 р.); спочатку його цікавило, чи залежить рівень щастя соло-індивідів від цінностей. Так, він дійшов висновку, що ті особи, які прийняли та дотримуються постматеріалістичних цінностей, а також проживають наодинці, щасливіші від тих, хто дотримується більш традиційних цінностей (Kislev, 2017), тобто самі постматеріалістичні цінності – певний інструмент досягнення щастя для одинаків. Індивіди, які дотримуються постматеріалістичних цінностей, схильні проводити дозвілля, займаючись спортом, що (як доведено) також підвищує рівень щастя. Потрібно відзначити, що прихильники таких цінностей схильні до обрання «сольних» видів спорту, як-от біг (Llopis-Goig, 2014). Іншим цікавим висновком Е. Кіслева є те, що постматеріалістичні цінності можуть позбавляти індивідів відчуття осуду з боку суспільства, адже вони менше турбуються про норми та традиції, бо свобода в їхньому уявленні важливіша за них. Ті, котрі проживає наодинці, використовують ці цінності задля адаптації до їхніх умов життя задля отримання насолоди й задоволення від життя (Kislev, 2017).

За Світовою культурною мапою Інглхарта-Вельзеля (The Inglehart-Welzel World Cultural Map, 2020), країни Європи мають досить високий рівень цінностей самовираження та секулярно-раціональних цінностей, але й простежується досить широкий розбіг за шкалою цінностей самовираження. Тобто передбачено, що й кількість прихильників цінностей постматеріалізму серед індивідів, які живуть соло, різнитиметься; також можливий і розрив у кількості соло-індивідів як таких. Карта Інглхарта-Вельзеля поділяє Європу на католицьку та протестантську, і цінності самовираження більш характерні для країн протестантської Європи.

За даними Євростату, у 2011 р. близько 20 % від загальної кількості населення проживали наодинці та 35 % домогосподарств склалися з однієї людини в Північній Європі (яка представлена на мапі Інглхарта-Вельзеля як протестантська). Найменша кількість одиночних домогосподарств представлена середземноморськими країнами. Щодо держав Північної Європи, то вони мають нижчий рівень соціального забезпечення та глибоку вкоріненість інституту сім'ї. Також опис домогосподарств Європи 2011 р. продемонстрував ще той факт, що поодинокі домогосподарства простежено в містах частіше за такі в сільській місцевості: у столиці Франції більше ніж половина одиночних домогосподарств, така сама ситуація ще в чотирьох регіонах Німеччини, а найвищий відсоток домогосподарств з однієї людини – у столичному регіоні Норвегії (52,9 %). З іншого боку, у ЄС було всього чотири регіони, де частка одиночних домогосподарств становила менше 15 %, – і всі вони були в Португалії (Eurostat, 2018). Статистика, наведена в дослідженні британських соціологів «Solo-Living, Demographic and Family Change: The Need to know more about men», також свідчить про те, що відсоток представників життя соло в Європі значно різниться між Північчю й Півднем: у 2006 р. на північному заході Європи нараховувалося до 20 % індивідів, які проживають соло, а на півдні їх кількість ледве сягала 10 %. Ще менша чисельність – у Східній Європі (Jamieson, Wasoff,

Simpson, 2009). Ми сфокусуємося на специфіці досліджень зазначеної теми в Північній та Південній Європі (оскільки Східна Європа, з огляду на її історичне минуле, заслуговує на окреме дослідження).

3.1. Північна Європа

Як уже зазначено, найбільша кількість домогосподарств з однієї людини розміщена саме в країнах Північної Європи. У 2016 р. понад 50 % домогосподарств Швеції, Данії та Литви склалися з однієї дорослої людини. А від 40 до 45 % поодиноких домогосподарств зафіксовано в Німеччині, Фінляндії, Естонії, Нідерландах, Франції, Латвії й Австрії (Eurostat, 2018).

Кількість людей, які проживають наодинці, у Великій Британії, зросла на 4 % за останні 10 років (та на 16 % за останні 20 років). Так, у 2020 р. кількість домогосподарств, що складаються з однієї людини, варіюється від 22,8 % у Лондоні до 33,6 % у Шотландії та північному заході Англії (ONS, 2021). Дослідження вказують на те, що в середньому ті, котрі проживають соло, витрачають 92 % свого прибутку, тоді як індивіди, які перебувають у складі нуклеарної сім'ї, витрачають 83 %, тобто можливостей збереження коштів у «сімейних» індивідів більше. Окрім того, дослідження демонструє, що у Великобританії одинаки мають нижчий рівень щастя та більшу тривожність, ніж представники нуклеарних сімей без дітей (але така динаміка щодо відчуття щастя тією чи іншою мірою зберігається по всьому світу).

Очікується, що кількість людей похилого віку, які не мають дітей, у 2030 р. подвоїться, а нещодавнє дослідження продемонструвало, що зростання чисельності людей, котрі живуть соло, перевищувало зростання населення на 13 % і концентрувалося у вікових групах середнього й старшого віку, а ось кількість тих, які проживають наодинці у віці 25–44, скоротилася на 16 % (а у віці 45–64 – зросла на 53 %). Це зумовлено тим, що 1960 р. у Британії був так званий бебі-бум, а наприкінці століття змінилися погляди на шлюб як такий. Тож одночасно із загальною великою кількістю цього покоління зросла й кількість розлучень (The Guardian, 2017). Із 1999 р. середній вік розлучення зріс на 5,5 років як для чоловіків (46 років), так і для жінок (44 роки) (Property Reporter, 2019). Вважається, що за старшим поколінням, котре проживає наодинці, є кому доглядати, але соціальна політика не справляється зі зростаючою кількістю одинаків. Поміж тим за дослідженням Home Aloners, 75 % людей, які проживають наодинці, подобається можливість самостійно вибирати, наприклад, що дивитися по телевізору; 67 % подобаються спокій і тиша; 61 % – те, що їм не доводиться мати справу з набридливими звичками інших людей; 74 % тих, які живуть самостійно, кажуть, що їм подобається їхня життєва ситуація; 77 % людей, котрі живуть поодинокі, заявляють, що обрали б свою поточну ситуацію життя (Community Led Homes, 2019). Тобто для прихильників життя соло у Великій Британії характерне те, що вони цінують свою свободу попри те, що соціальна політика їхньої держави не встигає адаптуватися до сучасної ситуації з домогосподарствами з однієї людини, особливо враховуючи той факт, що середній вік представників цієї категорії населення стає вищим. У цьому контексті цікавим є те, що Велика Британія – одна з перших країн, яка дозволила індивідам, які проживали соло, під час локдауну організовувати «бульбашки підтримки» (так назвали «соціальну бульбашку», яку можна створити з іншою людиною, сім'єю чи домогосподарством для взаємної допомоги... з цими людьми можна було не дотримуватися дистанції), таким чином захищаючи людей, які проживають наодинці, від соціальної ізоляції (Business Insider, 2020).

Дослідження CBS у Нідерландах також указує на зростання кількості людей, які дотримуються життя соло: до 2047 р. прогнозується, що кожен 4-й проживатиме наодинці. Як і в інших країнах материкової Європи, таке зростання одинаків спричинене післявоєнним бебі-бумом. CBS також зауважує, що проживання на самоті в Нідерландах не означає самотності. По-перше, багато хто з тих, хто проживає наодинці у віці до 30-ти років, перебувають у стосунках та мають на меті переїхати до партнера в майбутньому (а ось у віці понад 50 років шість із 10 не мають бажання жити з кимось). По-друге, лише 5 % людей, які проживають наодинці, відчують себе самотніми (Manja, 2018).

Економічна й політична ситуація багато в чому визначає становище людей, які проживають на самоті; цікавим стає, як відчують себе одинаки в скандинавській моделі державного добробуту.

Станом на 2019 р. домогосподарства Швеції, що складаються з однієї людини, переважають над іншими та становлять 63,4 % (Eurostat, 2020). Характерним для цієї країни є те, що значну їх

кількість представляють молоді люди. Якщо в Європейському Союзі середній вік «покидання» батьківської домівки становить 26 років, то молоді шведи обирають незалежне від батьків життя вже у 18–19 років. Важливо, що вони обирають мати свою окрему домівку, замість проживання в гуртожитку або з іншими співмешканцями. Г. Андерсон, професор демографії Стокгольмського університету, звертає увагу на те, що, на відміну від південних регіонів Європи, у Північних регіонах вважається, що якщо молода людина довго не покидає батьківської оселі, то з нею щось не те (The Guardian, 2015). Шведська культура індивідуалізму походить із того історичного періоду, коли підлітки ідуть із дому, аби працювати на іншій фермі. Загалом скандинавська модель держави загального добробуту надає можливості молоді мати самостійне житло, освіту, турбуватися про своє здоров'я тощо. Проте постає інша проблема: покидаючи батьківську оселю досить рано, молодь стикається з різними новими для неї видами труднощів. Що потрібно самостійно сплачувати рахунки, до «емоційної самотності». Така самотність походить із того, що батьки у Швеції часто зосереджені на практичній, а не емоційній підтримці дитини старшого віку. За даними дослідження статистичного управління Швеції, у 2017 р. понад 55 % молоді (вікова група 16–24 роки) вказали, що не спілкуються ні з ким зі своїх близьких родичів, а доля молодих людей, які отримують лікування від психічних захворювань, зросла, майже на 70 % за останні 10 років.

При цьому Швеція не є найбільш самотньою нацією в Європі: за даними європейського соціального дослідження 2014 р., лише 5 % шведів відчували самотність, а в середньому по Європі цей показник дорівнює 7 %. Але шведською проблемою можна виокремити проблему комунікації в плані дружніх відносин тощо. Аби розв'язати цю проблему, у великих містах почали створювати своєрідне комунальне житло, основна ідея якого полягає в тому, що індивіди проживають незалежно, але на одній території, що дає їм змогу відчувати свою співпричетність. Демограф Г. Андерсон вважає, що такий тип співмешкання є безперспективним у Швеції через її занадто індивідуалістичну культуру (Savage, 2019).

Велику кількість поодиноких домогосподарств Швеції також пов'язують з особливостями шведської індустріалізації: індустріалізація у Швеції настала через майже сто років після аналогічних процесів у Великій Британії, до цього Швеція була бідною сільськогосподарською країною. Досить стрімко з індустріалізацією зросло населення – більш ніж у 1,5 раза, тож потрібно було будувати нові оселі. Та населення отримувало одразу оселі, що відповідали часу, замість європейських осель, що перед тим, як бути поділеними на окремі квартири, були чийось маєтком та інше.

Звертаючись до питання міжособистісних стосунків шведів, мусимо відзначити, що вони цінують дружбу, яка сприймається як дуже важлива значно більше, ніж в інших країнах (68 % шведів вважають дружбу дуже важливою, тоді як у Німеччині цей показник дорівнює 51 %, а в США – 54 %) (Tellerreport, 2019). У дослідженні комунального житла Швеції автори роблять висновок, що таке співмешкання – відображення індивідуалізму, коли автономією вважається не свобода бути одному, а свобода обирати, із ким бути/жити. У такому співмешканні домашнє господарство будується не на відчутті обов'язку перед сім'єю чи на романтичному коханні, що приходить та закінчується неочікувано, а на свідомому колективному виборі. Таке спільне життя дає змогу ставитися до своїх співмешканців доволі віддалено та уникати емоційної праці (за А. Хохшильда). Такі співмешкання можна вважати формами індивідуалізаційного колективізму, який може бути виражений не лише в типі мешкання, але й у громадянській позиції та на ринку праці (Törnqvist, 2019).

Ще одна країна з рекордною кількістю домогосподарств, що складаються з однієї людини, – Норвегія (близько 40 % усіх домогосподарств¹). Серед причин такого явища виокремлюють ті самі, що й для Швеції: скандинавська модель суспільства добробуту, економічна незалежність, автономність жінок – усе це надає можливості жити наодинці, однак наявність такої можливості не дає відповіді на питання, чому такою можливістю користується так багато людей. При такій статистиці в Норвегії практично не обговорюється це питання, не існує й окремої соціальної політики, навіть не обговорюється питання комунального житла, як у Швеції, але всі демографи країни занепокоєні старінням населення – про це у своїй роботі «Home alone: Solo living in Norway»

¹ За даними станом на 2016 рік.

зазначає норвезька дослідниця У. Андерсен. У результаті свого дослідження вона побачила, що доволі часто респонденти окреслюють коло своїх найближчих людей друзями, але номінують їх як свою сім'ю. Дружбу представники життя соло в Норвегії (як і в Данії, наприклад (The Guardian, 2015; Christensen, 2009)) вважають однією з найважливіших рис свого життя: інтимні відносини закінчуються, кохані покидають, а друзі надають підтримку та турботу. Із позиції гендерних досліджень соціолог проводить паралель із тим, що те, що раніше вважалося важливим у гей-субкультурах – визначення друзів як сім'ї, можливо, перемістилося в культуру тих осіб, які мешкають соло. Загальна риса тут така, що як гомосексуальність, так і проживання наодинці протиставляються одній із головних ідей гетеронормативної культури – практиці близькості й турботи більше не розуміються винятково через зосередження уваги на сім'ї та родинних відносинах (Andersen, 2016).

За такої кількості поодиноких домогосподарств Норвегія входить до одного з основних «споживачів» на ринку онлайн-знайомств, 31 % мешканців столиці Норвегії кажуть про те, що використовують застосунки для знайомств. А перший у рейтингу «холостих» міст – Стокгольм (TheLocal.no, 2019). При цьому культура норвезьких побачень допускає та заохочує інтимний зв'язок на першому-другому побаченні. Швидкий фізіологічний зв'язок, проте, значить мало. Найскладніша частина починається після, тому що до того, як індивіди почнуть усвідомлювати себе як таких, котрі перебувають у відносинах, проходить значний часовий проміжок, тому що становленню емоційного зв'язку норвежці приділяють досить багато уваги. Така тривалість зближення походить від стриманості норвежців.

З іншого боку, легке ставлення для сексуальних відносин, із погляду занепокоєння питаннями гендерної рівності, пояснюється тим, що таким чином жінки можуть заявити про свою сексуальну активність та не виступати лише суб'єктом бажань чоловіка (Flash Pack, n.d.).

У Фінляндії станом на 2019 р. 45 % домогосподарств складаються з однієї дорослої людини (Eurostat, 2020). За даними на 2012 р., 41 % від усіх одиночних домогосподарств склалися з людей у віці від 35 до 65 років (Yksinasuvat Ry, 2021). Увагу тут звернули на факт маргіналізації чоловіків у середньому віці. Професор соціальної політики Хейкки Хиіламо стверджує те, що соціальна політика має значний вплив на життя соціуму та підтримує тих, хто проживає наодинці, система житлової допомоги надає можливості сплатувати за житло, з одного боку; з іншого – вплив на життя соло спричинений також відміною політики податку на неодружених. До 1975 р. такий податок накладався на незаміжніх жінок, бездітні пари та одинаків, яким виповнилося 24 роки. Так заохочувалося створення сімей, переїзд до чоловіка чи жінки, народження дітей (YLE Finland, 2019). При цьому у Фінляндії гостро стає питання щодо житла людей, які проживають наодинці: з одного боку, у період карантину підвищилася кількість іпотек під придбання житла для однієї людини (YLE, 2015a), з іншого – статистика бідності вказує на те, що одинаки становлять другу за кількістю групу та першу за найнижчим прибутком. Представники Асоціації людей, які проживають наодинці, у Фінляндії вказують на те, що продовольча система орієнтована на сім'ї: частіше спеціальні пропозиції чи акційні товари представлені у великих сімейних пакунках, тоді як індивідуальні пакунки є значно дорожчими (YLE, 2015b).

3.2. Південна Європа

За даними UNECE, у 2020 р. частка домогосподарств, що складаються з однієї людини, в Італії становить 32,6 % (UNECE, 2020). За даними 1998 р., близько 60 % молодих людей проживали зі своїми батьками, проте 90-ті роки продемонстрували ознаки деяких змін: серед молоді незначно почав зростати відсоток людей, які проживають наодинці. Більшість тих, які жили соло, становили особи 35–54 років, а відсоток соло-індивідів серед вікової категорії 55–75 років став нижчим (що пов'язувалося зі зростанням тривалості життя обох статей) (Leonini, 2021).

Незважаючи на зростання кількості соло-індивідів, в Італії це стосується переважно жінок старшого віку, які втратили чоловіків, а щодо молоді в Італії існує інша проблема – «mammoni». Зазвичай це явище стереотипно інтерпретують як ледача молодь (чоловіки, оскільки з італійського “mammoni” – мамин синочок), які не покидають батьківську оселю та перекладають обов'язки по догляду за собою та оселею на маму, з одного боку, та залишаються від неї залежними емоційно – з іншого (Cattaneo, 2019). Відповідно до даних Євростату, у 2018 р. 72,2 % італійських чоловіків у віці

18–34 проживають із матерями, які турбуються про них. Серед молодих жінок відсоток тих, хто проживає з матерями, – 59,8. Італійські жінки більш схильні до проживання наодинці чи із сусідами по кімнаті в молодому віці.

Проте причини, через які молоді італійці залишаються вдома, не завжди ледачість, вони полягають в умовах – економічних і культурних. Сфера праці страждає від того, що старші покоління працюють значно довше, ніж до 60 років (вік виходу на пенсію), тож не звільняються робочі місця. Відповідно, молодь не має широкої можливості до вертикальної мобільності: як результат, міленіали мають високий рівень освіти, але лише часткову зайнятість. Станом на 2019 р. безробіття серед молоді становить 31,9 %, а середня вартість оренди житла – 1100 доларів, що є практично невідомою сумою для італійців (на відміну від молодих шведів, які можуть собі дозволити оренду вартістю у 850 доларів) (Frey, 2019).

Дослідження серед населення працездатного віку 12 європейських країн показало слабкий або відсутній зв'язок між освітою й життям соло в країнах із більшим рівнем гендерної рівності. Водночас у країнах із меншою гендерною рівністю все навпаки. Так, в Італії (яка отримала найменше значення за показниками гендерної рівності в дослідженні) найбільша кореляція рівня освіти та проживання соло. Тобто в країнах, де гендерні цінності ще не досягли нормативного статусу, жінки все ще відчувають труднощі із суміщенням сімейного життя та бажання реалізуватись у професійній сфері: життя соло може бути трактоване як оновлений вираз індивідуальності та стратегія адаптації до структурних детермінант (Holdsworth, 2005).

Нещодавнє дослідження життя соло в Іспанії досить ретельно описує специфіку виникнення феномену та тенденції збільшення домогосподарств, які складаються з однієї людини, зазначаючи, що Іспанія особливо цікава в цьому контексті, тому що інститут сім'ї відіграв там впливову роль у формуванні соціальних відносин, уключаючи процес покидання батьківського дому (Holdsworth, 2005). Частка населення, що обирає життя соло, із 1991 по 2011 р. зросла більше ніж удвічі, тобто за 20 років кількість соло-індивідів збільшилася на понад 100 %. Щодо північних країн Європи такий показник свідчить про досить стрімке зростання, оскільки навіть у Великій Британії (одному із центральних регіонів модернізації) за 30 років відбулося зростання кількості одинаків удвічі. Від загальної кількості домогосподарств в Іспанії у 2018 р. нараховувалося 25,5 % домогосподарств з однієї людини. Зростання їх чисельності в Іспанії відносно інших європейських країн відбулося достатньо пізно, але, як уже зазначено, воно відбувалося більш інтенсивно – це і є специфічною рисою Іспанії. Для більшості європейських країн головною причиною другого демографічного переходу було покоління дітей війни, які спричинили демографічний бум у 60-ті – 70-ті роки, натомість в Іспанії на той час була диктатура, яка дотримувалася консервативних цінностей та затримувала економічний розвиток країни на фоні інших держав. Важливим є також те, що розлучення в Іспанії заборонені до 1981 р., а емансипаційні процеси повною мірою запустилися лише декілька десятків років тому. Тобто схильність до створення різноманіття форм сім'ї та життя соло могла виникнути лише в нового покоління, що зростало вже в демократичних умовах.

За результатами дослідження А. Камара, з'ясовано, що наразі відбувається перерозподіл одиночних домогосподарств за віком. Якщо раніше серед них переважали вдови та вдівці, то зараз зростає кількість молоді, яка обирає проживання наодинці. Водночас такого перерозподілу не відбувається в країнах Південної Європи. Це дає підстави автору ставити під сумнів розходження між Південною та Північною Європою в контексті цього питання (Cámara, Rodríguez-Guzmán, Barroso-Benítez & Morente-Mejías, 2020).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

У рамках цієї статті бачимо, що кількість людей, які обирають проживання соло, різняться по всій Європі. Особливий контраст відчувається між Півднем і Північчю Європи. Такий контраст спричинений декількома факторами: економічна стабільність на Півночі значно вища та люди можуть дозволити собі проживання наодинці. Контраст також є між укоріненням сімейної традиції в суспільствах: так, у суспільствах Півдня, завдяки католицькій традиції, сім'я посідає перше місце та норми й цінності зберігаються через покоління й досі, хоча в Південних країнах Європи поступово зменшується середній вік тих, хто проживає соло. Проведений аналіз не охоплював усі держави

Європи, а зосередився лише на тих, де питання життя соло розглядається в дослідницьких колах, проте увага до цього питання має сенс і в інших країнах. Подальші дослідження в рамках розглянутих країн можуть фокусуватися на стилях життя, практиках тих, хто проживає соло, їх впливі на суспільний стан та державне управління, вимоги до змін соціальної політики. Очевидним є те, що країнам із розвинутими економіками буде простіше корегувати соціальну політику, але, як бачимо, не всі держави навіть із розвинутою економікою контролюють цей процес. На окрему увагу заслуговує дослідження життя соло в пострадянських суспільствах, оскільки сучасні молоді люди, у тому числі ті, хто обирає життя соло, – це ті, котрі пережили розпад Союзу та побудову нового суспільно-політичного устрою.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- AIFS – Australian Institute of Family Studies (2020). *Households and families*. Retrieved March 16, 2021 from <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2020-07/apo-nid306881.pdf>
- Andersen, U. (2016). *Home alone: Solo living in Norway*. Paper presented at the 28th Conference of the Nordic Sociological Association Knowledge-Making Practices and Sociology's Global Challenge, Helsinki, Finland.
- Business Insider (2020). Boris Johnson says people living alone will be able to visit one other household in coronavirus 'support bubbles'. Retrieved December 27, 2020 from <https://www.businessinsider.com/coronavirus-support-bubbles-boris-johnson-reveals-people-living-alone-2020-6>
- Cattaneo, A. (2019). Mammoni. Retrieved January 05, 2021 from <https://infopoetry.densitydesign.org/infopoetries/mammoni.html>
- Cámara, A., Rodríguez-Guzmán, C., Barroso-Benítez, I., & Morente-Mejías, F. (2020). Sociodemographic analysis of an accelerated transition: the rise of solo living in Spain. *European Societies*, 23(1), 161–189. doi.org/10.1080/14616696.2020.1793212
- Christensen, T. H. (2009). *Solo Living – the meaning of home for persons living alone*. Paper presented at NSBB, Nordisk Samfundsvideenskabelig By-og Boligforsker conference, Rungsted, Denmark.
- Community Led Homes (2019). More than Housing. Home Aloners. The True Cost of Living Alone in Britain Today. Retrieved December 05, 2020 from https://www.housinglin.org.uk/_assets/Resources/Housing/OtherOrganisation/Home-aloners-The-true-cost-of-living-alone-in-Britain-today.pdf
- Eurostat (2018). Archive: People in the EU – statistics on household and family structures – Statistics Explained. Retrieved February 05, 2021 from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=%20People_in_the_EU_%E2%80%93_statistics_on_household_and_family_structures&oldid=375234
- Eurostat (2020). Number of Private Households by Household Composition, Number of Children and Age of Youngest Child. Retrieved March 15, 2020 from https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFST_HHNHTYCH__custom_206740/default/table?lang=en
- Flash Pack n.d. Inside Norway's Dating Culture. Retrieved March 05, 2021 from <https://www.flashpack.com/relationships/norway-dating-culture/>
- Frey, A. (2019). Meet the Mammoni. Retrieved March 05, 2021 from <https://www.topic.com/meet-the-mammoni>
- GfK (2018). Germany's Highest Share of Single-person Households in Regensburg. Retrieved March 05, 2021 from <https://www.gfk.com/press/germanys-highest-share-of-single-person-households-in-regensburg>
- Gu, D., Feng, Q., Yeung, W. (2018). Reciprocal Dynamics of Solo-Living and Health Among Older Adults in Contemporary China. *The Journals of Gerontology: Series B*, 74(8), 1441–1452. doi.org/10.1093/geronb/gby140
- Holdsworth, C. (2005). 'When Are The Children Going To Leave Home!': Family Culture And Delayed Transitions In Spain. *European Societies*, 7(4), 547–566. DOI: doi.org/10.1080/14616690500342568
- Jamieson, L., Wasoff, F., Simpson, R. (2009). Solo-Living, Demographic and Family Change: The Need to know more about men. *Sociological Research Online*, 14(2), 20–35. doi.org/10.5153%2Fsro.1888
- Kislev, E. (2017). Happiness, Post-materialist Values, and the Unmarried. *Journal of Happiness Studies*, 19(8), 2243–2265. doi.org/10.1007/s10902-017-9921-7
- Leonini, L. (2021). Italy – Young People Living In The Parental Family. Retrieved January 05, 2021 from <https://family.jrank.org/pages/980/Italy-Young-People-Living-in-Parental-Family.html>
- Llopis-Goig, R. (2014). Sports Participation and Cultural Trends. Running as a Reflection of Individualisation and Post-materialism Processes in Spanish Society. *European Journal For Sport And Society*, 11(2), 151–169. doi.org/10.1080/16138171.2014.11687938
- Manja, V. (2018). More and More People Living Alone in the Netherlands. Retrieved December 30, 2020 from <https://www.iamexpat.nl/expat-info/dutch-expat-news/more-and-more-people-living-alone-netherlands>
- Muradyan, O., Yashkina, D. (2020). A Study of Solo-Livers in Eastern Asia: an Eye on Japan, China and South Korea. *Sociological Studios*, 2(17), 76–84. doi.org/10.29038/2306-3971-2020-02-76-84

- ONS (2021). Families and Households in the UK - Office for National Statistics. Retrieved March 04, 2021 from <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/families/bulletins/familiesandhouseholds/2020>
- Property Reporter (2019). Majority of Single Person Households to be Occupied by over 65's by 2022. Retrieved December 05, 2020 from <https://www.propertyreporter.co.uk/property/ajority-of-single-person-households-to-be-occupied-by-over-65s-by-2022.html>
- Reher, D., Requena, M. (2018). Living Alone in Later Life: A Global Perspective. *Population And Development Review*, 44(3), 427–454. doi.org/10.1111/padr.12149
- Savage, M. (2019). Why so Many Young Swedes Live Alone. Retrieved January 02, 2021 from <https://www.bbc.com/worklife/article/20190821-why-so-many-young-swedes-live-alone>
- Statista (2020). Percentage of U.S. Households, by type 2020. Retrieved March 05, 2021 from <https://www.statista.com/statistics/242244/percentage-of-us-households-by-type/>
- Tellerreport (2019). Swedes Prefer to Live Alone Because of the High Cost of Housing and Their Sanctification of Independence. Retrieved January 25, 2021 from <https://www.tellerreport.com/news/2019-09-11---swedes-prefer-to-live-alone-because-of-the-high-cost-of-housing-and-their-sanctification-of-independence-.rkAregP8B.html>
- The Daily (2017). Families, households and marital status: Key results from the 2016 Census. Retrieved March 05, 2021 from <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/170802/dq170802a-eng.htm?indid=14425-1&indgeo=0>
- The Guardian (2015). Home Alone Nation: how the Danes Fell in Love with the Idea of Solitary Living. Retrieved March 05, 2021 from <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/20/city-of-borgen-key-to-happiness-own-front-door>
- The Guardian (2017). Nearly one in seven Britons could live alone by 2039, study shows. Retrieved December 05, 2020 from <https://www.theguardian.com/society/2019/apr/04/nearly-one-in-seven-britons-could-live-alone-2039-study-shows>
- The Inglehart-Welzel World Cultural Map (2020). Retrieved January 05, 2021 from <https://www.worldvaluessurvey.org/photos/EV000190.JPG>
- TheLocal.no (2019). Why Oslo is one of the 'best cities in Europe' for single people. Retrieved February 05, 2021 from <https://www.thelocal.no/20191008/young-free-and-single-youll-soon-get-attached-to-oslo/>
- Törnqvist, M. (2019). Living Alone Together: Individualized Collectivism in Swedish Communal Housing. *Sociology*, 53(5), 900–915. doi.org/10.1177%2F0038038519834871
- UNECE (2020). Proportion of one person households in all households – Statistical Database – United Nations Economic Commission for Europe. Retrieved January 05, 2021 from <https://w3.unece.org/PXWeb/en/Table?IndicatorCode=318>
- Yksinasuvat, Ry (2021). Association for People Who Live Alone in Finland. Retrieved February 05, 2021 from <https://www.yksinasuvat.fi/in-english/>
- YLE (2015a). More one-person households buying homes. Retrieved March 05, 2021 from https://yle.fi/uutiset/osasto/news/more_one-person_households_buying_homes/11911386
- YLE (2015b). More than one million living alone in Finland, paying more than others. Retrieved January 05, 2021 from https://yle.fi/uutiset/osasto/news/more_than_one_million_living_alone_in_finland_paying_more_than_others/8356775
- YLE Finland (2019). The single society: In some towns in Finland, one-person households are now a majority. Retrieved January 05, 2021 from https://yle.fi/uutiset/osasto/news/the_single_society_in_some_towns_in_finland_one-person_households_are_now_a_majority/11091969